

УДК 631.1

Нужна О.А., к.е.н., доцент

Тлущкевич Н.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ В СТРУКТУРІ ЧИННИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто актуальні питання, пов'язані із дослідженням проблем забезпечення ефективності ведення аграрного виробництва. Проведено дослідження в динаміці ефективності роботи підприємств Волинської області загалом і з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за таким показником виробничої діяльності, як обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого. Визначено, що найбільший обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області протягом досліджуваного періоду спостерігався на великих підприємствах (за винятком 2017 року, коли цей показник був найбільшим на середніх підприємствах), а на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства – на середніх підприємствах. Встановлено, що обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області протягом досліджуваного періоду поступає відповідним показникам по підприємствах області всіх видів економічної діяльності як загалом, так і для підприємств відповідного розміру.

Ключові слова: великі підприємства, ефективність діяльності, малі підприємства, мікропідприємства, обсяг реалізованої продукції, середні підприємства, сільське господарство.

Nuzhna O., Tluchkevych N.

RESEARCH OF QUALITY CHARACTERISTICS OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE AGRICULTURAL SPHERE IN THE STRUCTURE OF ANOTHER SUBJECTS OF ECONOMIC ACTIVITY

The article deals with topical issues related to research on the problems of ensuring the efficiency of agricultural production. The research was carried out in the dynamics of the efficiency of the enterprises of the Volyn region in general and with the distribution of large, medium, small and micro enterprises for such indicator of production activity as the volume of sales of goods per one occupied. It was determined that the largest volume of sold products per 1 employed in enterprises of the Volyn region during the investigated period was observed at large enterprises (except in 2017, when this indicator was the largest in medium enterprises), and at enterprises of rural, forest and fish farming - in medium-sized enterprises. It is established that the volume of sold products per 1 employed in the enterprises of agriculture, forestry and fishing of the Volyn region during the investigated period inferior to the corresponding indicators for enterprises of the oblast of all types of economic activity as a whole, and for enterprises of the appropriate size.

Keywords: large enterprises, efficiency of activity, small enterprises, micro enterprises, volume of sold products, medium-sized enterprises, agriculture.

Нужная О.А., Тлущкевич Н.В.

ИССЛЕДОВАНИЕ КАЧЕСТВЕННЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ В СТРУКТУРЕ ДЕЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье рассмотрены актуальные вопросы, связанные с исследованием проблем обеспечения эффективности ведения аграрного производства. Проведено исследование в динамике эффективности работы предприятий Волинской области в целом и с распределением на большие, средние, малые и микропредприятия по такому показателю производственной деятельности, как объем реализованной продукции на 1 занятого. Определено, что наибольший объем реализованной продукции на 1 занятого на предприятиях Волинской области в течение исследуемого периода наблюдался на крупных предприятиях (за исключением 2017 года, когда этот показатель был самым большим на средних предприятиях), а на предприятиях сельского, лесного и рыбного хозяйства - на средних предприятиях. Установлено, что объем реализованной продукции на 1 занятого на предприятиях сельского, лесного и рыбного хозяйства

Волинської області в течение исследуемого периода уступает соответствующим показателям по предприятиям области всех видов экономической деятельности как в целом, так и для предприятий соответствующего размера.

Ключевые слова: крупные предприятия, эффективность деятельности, малые предприятия, микропредприятия, объем реализованной продукции, средние предприятия, сельское хозяйство.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сільське господарство є важливою галуззю у складі народного господарства, адже воно забезпечує продовольчу безпеку країни шляхом виробництва продуктів харчування для населення, постачає сировину для виробництва для багатьох галузей промисловості, а також виробляє продукцію для експорту. Здатність виробляти конкурентоспроможну за ціною та якістю продукцію залежить від ефективності виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Від цього також залежать результати господарської діяльності, фінансовий стан аграрних підприємства та їх місце на ринку виробників сільськогосподарської продукції.

Таким чином, проблема підвищення ефективності виробничої діяльності у сільському господарстві України є однією з найбільш важливих на сьогоднішній день. Тому вважаємо за доцільне дослідити питання ефективності виробничої діяльності аграрних підприємств загалом і з розподілом їх за розмірами.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням та вирішенням проблем забезпечення ефективності ведення аграрного виробництва займалися економісти-аграрники Андрійчук В.Г. [1], Дієсперов В.С. [2], Зубець М.В. [3], Кернасюк Ю.В. [4], Клочко В.М. [5], Лупенко Ю.О. [6], Макаренко П.М. [7], Малік М.Й. [8], Мельник Л.Л. [7], Месель-Веселяк В.Я. [6], Присяжнюк М.В. [3], Саблук П.Т. [3; 6], Супрун О.М. [8], Федоров М.М. [6], Шпикуляк О.Г. [8] та інші.

У своїй дослідженнях вчені виділяють теоретичні, методичні та аналітичні аспекти виміру рівня ефективності діяльності аграрних підприємств [1], розглядають методику оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств за статистичними формами звітності [2], досліджують стан і перспективи розвитку аграрного сектора економіки України [3], подають сучасний вимір агросектору через кількісні характеристики економічної діяльності в аграрній сфері в структурі чинних суб'єктів господарювання [4], обґрунтовують шляхи підвищення ефективності АПК України [5], оцінюють результати і проблеми реформування сільського господарства України [6] і економічний потенціал різних форм аграрних підприємств [7], аналізують розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі в макроекономічному аспекті [8]. Однак, на нашу думку, подальшого дослідження потребують якісні характеристики економічної діяльності в аграрній сфері, зокрема, ефективність господарювання сільськогосподарських підприємств різних розмірів.

Цілі статті. Метою даного дослідження є вивчення в динаміці ефективності роботи підприємств Волинської області загалом і з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за показником обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під ефективністю розуміють відношення величини результату до витрат ресурсів, спрямованих на отримання цього результату. Дослідимо ефективність роботи підприємств Волинської області за таким показником ефективності виробничої діяльності як обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого. Аналіз проведемо для підприємств всіх видів економічної діяльності і для підприємств сільського, лісового і рибного господарства як загалом, так і з розподілом їх на великі, середні, малі та мікропідприємства.

В Україні класифікація підприємств за розміром (крім бюджетних установ) та відповідно їх віднесення до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств до 1 січня 2018 року здійснювалась відповідно до Господарського кодексу України (ГКУ) [9], а з 1 січня 2018 року здійснюється відповідно до Закону України від 05.10.2017 р. №2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) [10].

Аналіз проводився на основі статистичних даних за 2010 і 2015-2017 роки, тому ми користувались критеріями поділу підприємств за розміром відповідно до ГКУ [9].

Дані про обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області за 2010 рік і 2015-2017 роки подано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка обсягу реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства

Вид економічної діяльності	Рік	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на 1 зайнятого, тис. грн.				
		всього	у тому числі			з них мікропідприємства
			великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	
Всього	2010	321,2	1065,4	257,6	146,1	145,6
	2015	843,6	4068,7	550,2	456,9	374,3
	2016	1052,3	2742,7	1012,4	560,9	464,4
	2017	1483,9	1772,7	1810,1	698,1	572,6
Сільське, лісове та рибне господарство	2010	81,3	-	97,4	49,2	58,3
	2015	431,2	-	472,6	343,4	181,6
	2016	480,1	-	501,5	434,3	288,0
	2017	664,9	-	684,1	624,3	377,2

* Джерело: розрахунки автора за даними Волинського обласного управління статистики [11]

За даними таблиці 1, обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області протягом досліджуваного періоду зростає. Зокрема, обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах за всіма видами економічної діяльності протягом досліджуваного періоду збільшився з 321,2 тис. грн. у 2010 році до 1483,9 тис. грн. у 2017 році, тобто на 1162,7 тис. грн. або у 4,6 рази.

Найбільший обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області протягом досліджуваного періоду спостерігався на великих підприємствах (за винятком 2017 року, коли цей показник був найбільшим на середніх підприємствах) (рис. 1).

Так, у 2010 році на 1 зайнятого на великих підприємствах області припадало в 4,1 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно середніми підприємствами і в 7,3 рази більше порівняно з малими та мікропідприємствами.

На 1 зайнятого на великих підприємствах області у 2015 році припадало в 7,4 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно середніми підприємствами, в 8,9 рази більше порівняно з малими підприємствами і в 10,9 раз порівняно з мікропідприємствами.

У 2016-2017 роках цей відрив дещо скоротився. Так, у 2016 році на 1 зайнятого на великих підприємствах області припадало в 2,7 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно середніми підприємствами, в 4,9 рази більше порівняно з малими підприємствами і в 5,9 раз порівняно з мікропідприємствами.

На 1 зайнятого на великих і середніх підприємствах області у 2017 році припадало приблизно стільки ж реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), що у 2,6 рази більше порівняно малими підприємствами і у 3,2 рази більше порівняно з мікропідприємствами.

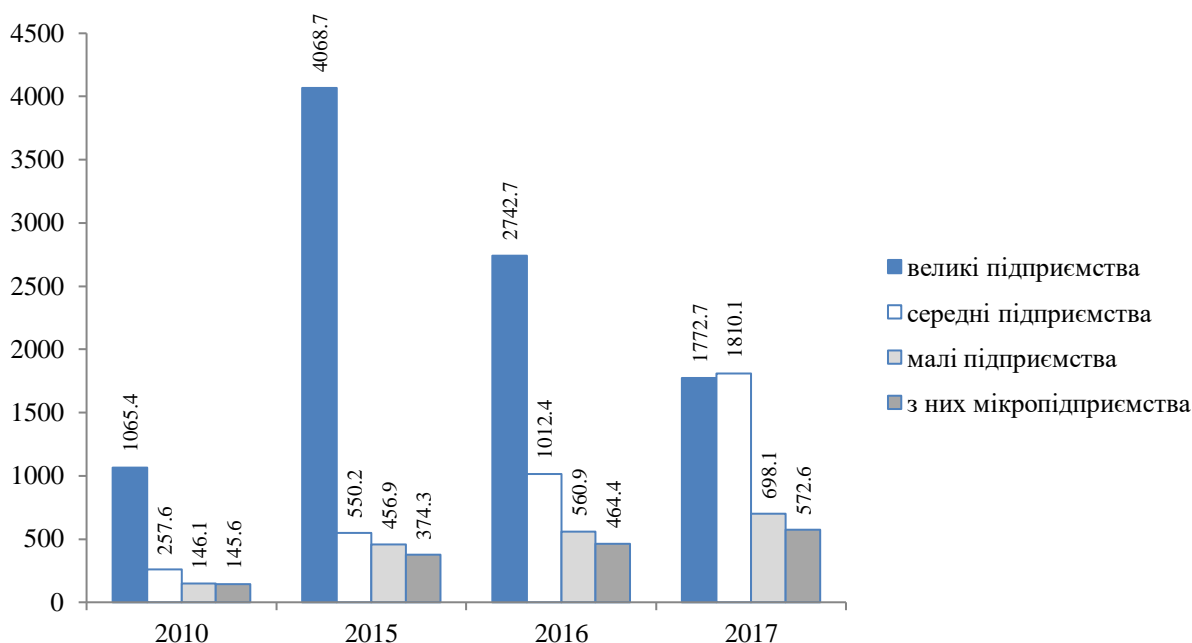

Рис. 1. Обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства, тис. грн.

Зростання обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області протягом досліджуваного періоду стосується як загалом підприємств всіх видів економічної діяльності, так і підприємств сільського, лісового і рибного господарства. Так, обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області збільшився з 81,3 тис. грн. у 2010 році до 664,9 тис. грн. у 2017 році, тобто на 583,6 тис. грн. або у 8,2 рази.

Найбільший обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області протягом досліджуваного періоду спостерігався на середніх підприємствах (рис. 2).

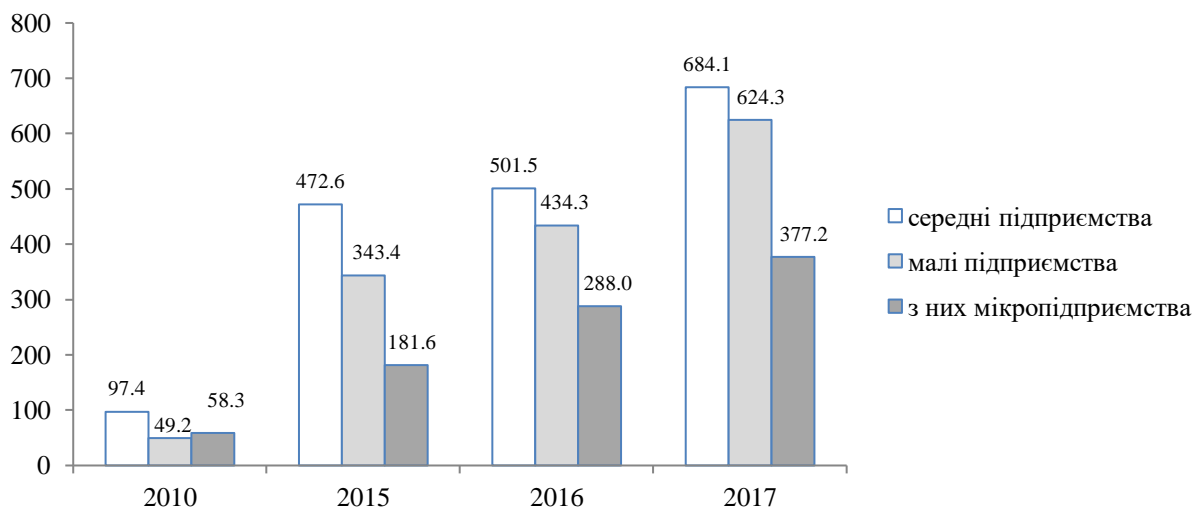

Рис. 2. Обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області з розподілом на середні, малі та мікропідприємства у 2010 році і 2015-2017 роках, тис. грн.

Так, у 2010 році на 1 зайнятого на середніх підприємствах області припадало в 2 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно малими підприємствами і в 1,7 рази більше порівняно з мікропідприємствами. На 1 зайнятого на середніх підприємствах області у 2015 році припадало в 1,4 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно малими підприємствами і в 2,6 рази більше порівняно з мікропідприємствами. У 2016 році на 1 зайнятого на середніх підприємствах області припадало в 1,2 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно малими підприємствами і в 1,7 рази більше порівняно з мікропідприємствами. На 1 зайнятого на середніх підприємствах області у 2017 році припадало в 1,1 рази більше реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) порівняно малими підприємствами і в 1,8 рази більше порівняно з мікропідприємствами.

Зазначимо, що обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області протягом досліджуваного періоду поступається відповідним показникам загалом по підприємствах області (рис. 3), і по підприємствах відповідного розміру (рис. 4).

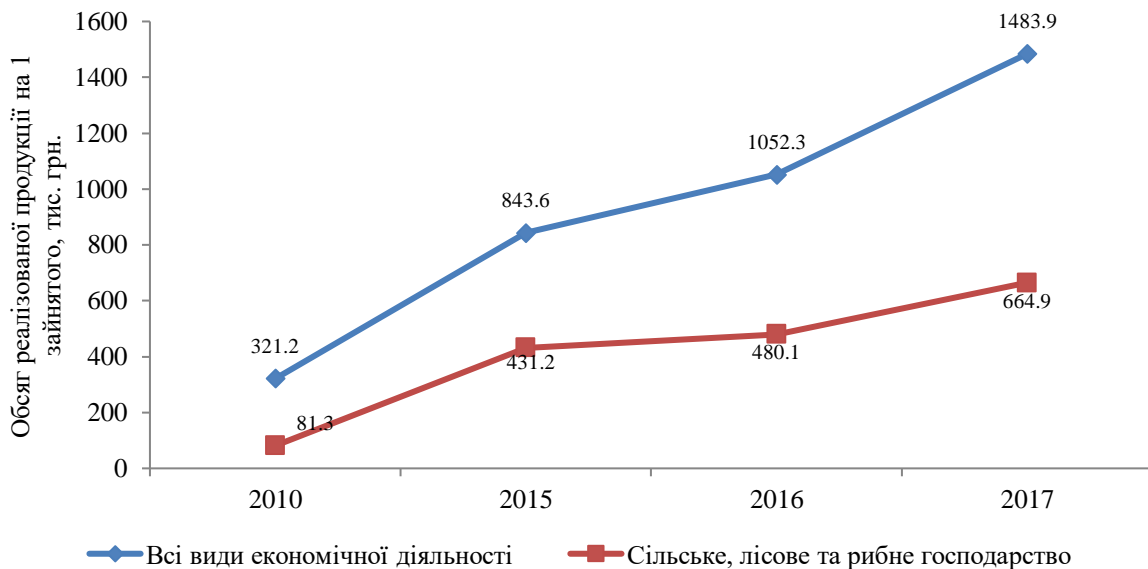

Рис. 3. Динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області у 2010 році і 2015-2017 роках, тис. грн.

Так, на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області у 2010 році припадає в 4 рази менше реалізованої продукції, у 2015 році в 2 рази менше, у 2016-2017 роках у 2,2 рази менше. На середніх підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області порівняно з середніми підприємствами всіх видів економічної діяльності на 1 зайнятого у 2010 році припадає реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) менше в 2,6 рази, у 2015 році в 1,2 рази, у 2016 році в 2 рази і у 2017 році у 2,6 рази (рис. 4а).

На малих підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області порівняно з малими підприємствами всіх видів економічної діяльності на 1 зайнятого у 2010 році припадає реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) менше в 3 рази, у 2015-2016 роках в 1,3 рази, у 2017 році у 1,1 рази (рис. 4б).

На мікропідприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області порівняно з мікропідприємствами всіх видів економічної діяльності на 1 зайнятого у 2010 році припадає реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) менше в 2,5 рази, у 2015 році в 2,1 рази, у 2016 році в 1,6 рази і у 2017 році у 1,5 рази (рис. 4в).

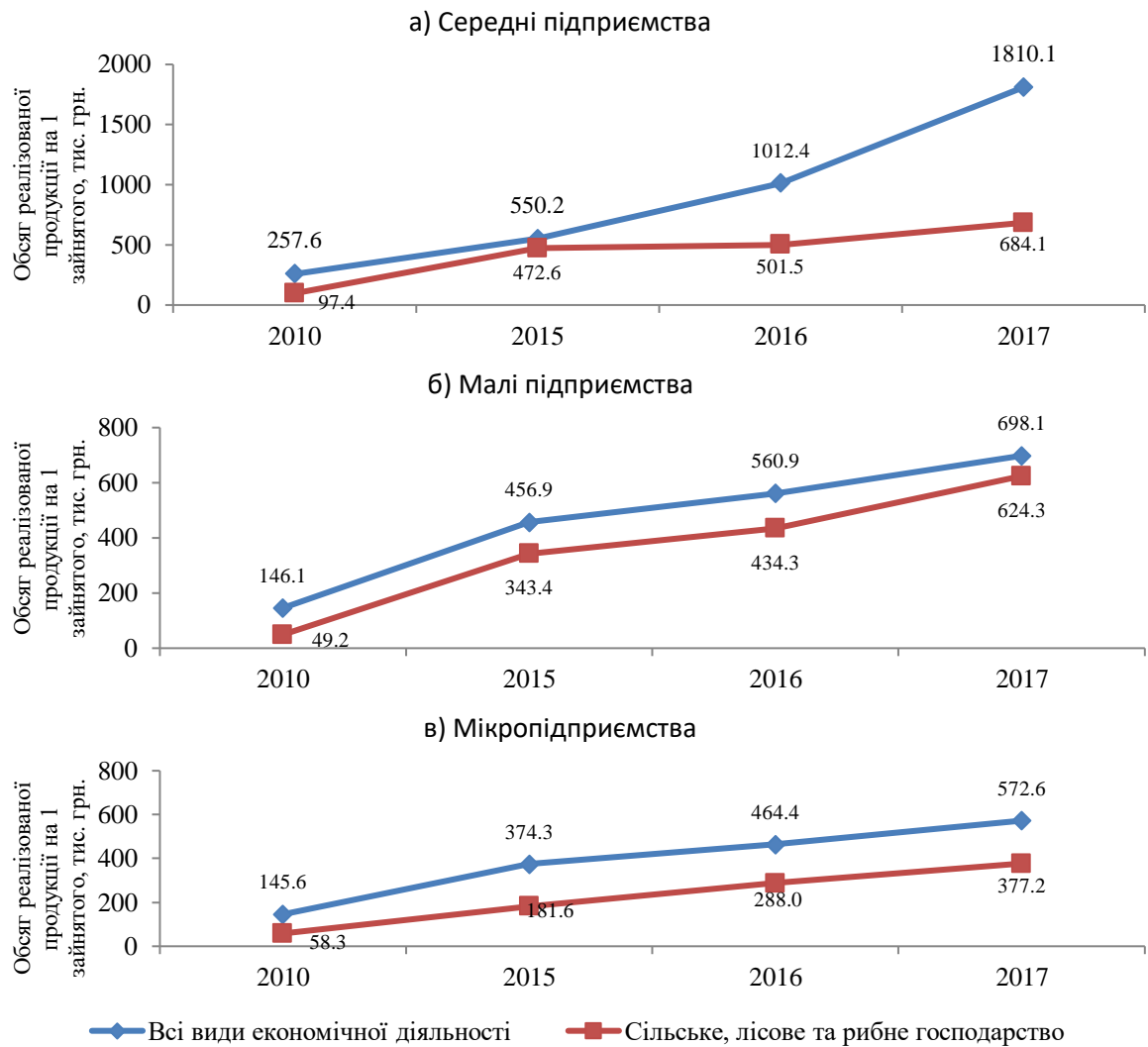

Рис. 4. Динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1 зайнятого на середніх, малих і мікропідприємствах Волинської області у 2010 році і 2015-2017 роках, тис. грн.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки. З 1 січня 2018 року відповідно до Закону України від 05.10.2017 р. №2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) змінились класифікаційні критерії щодо віднесення підприємств до великих, середніх, малих і мікропідприємств.

У сільському, лісовому і рибному господарстві Волинської області протягом досліджуваного періоду функціонують лише середні та малі підприємства.

Найбільший обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах Волинської області протягом досліджуваного періоду спостерігався на великих підприємствах (за винятком 2017 року, коли цей показник був найбільшим на середніх підприємствах), а на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства – на середніх підприємствах.

Встановлено, що обсяг реалізованої продукції на 1 зайнятого на підприємствах сільського, лісового і рибного господарства Волинської області протягом досліджуваного періоду поступається відповідним показникам по підприємствах області всіх видів економічної діяльності як загалом, так і по підприємствах відповідного розміру.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. *Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз*: монографія. Київ, 2005. 292 с.
2. Дієсперов В.С. Оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств за статистичними формами звітності. *Економіка АПК*. 2009. №9. С. 68-73.
3. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – Київ, 2011. 1008 с.
4. Кернасюк Ю.В. Сучасний вимір агросектору. Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/item/7942-suchasnyy-umir-ahrosektoru.html>.
5. Ключко В.М. Шляхи підвищення ефективності АПК України. *Економіка АПК*. 2013. №1. С. 45-48.
6. Лупенко Ю.О., Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Результати і проблеми реформування сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2014. №7. С. 26-38.
7. Макаренко П.М., Мельник Л.Л. Економічний потенціал різних форм аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2011. №7. С. 89-97.
8. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Супрун О.М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. 2017. Вип. 1(49). Т. 2. С. 32-37.
9. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436-IV із змінами та доповненнями №1070-VI(1070-17) від 05.03.2009. Київ: Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
10. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) від 05.10.2017 р. №2164-VIII. Київ: Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.
11. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Волинській області. Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.

Рецензент д.е.н., професор Голян В.А.

УДК 338.48: 911 (477.82)

Тищук І.В., к.е.н., викладач

Поліщук Л.М., к.т.н., викладач

Колісник Б.І., к. е.н., викладач

Луцький національний технічний університет

ТУРИСТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано сучасний стан та основні тенденції розвитку туристичної інфраструктури Волинської області, яка слугує основою для подальшого розвитку туризму в даному регіоні.

Ключові слова: туризм, туристична інфраструктура, Волинська область.

Tyshchuk I., Polishchuk L., Kolisnyk B.

TOURIST INFRASTRUCTURE OF THE VOLYN REGION: MAJOR TRENDS OF DEVELOPMENT

The modern state and basic progress of tourist infrastructure of the Volyn area, that serves as the background of further development of tourism in this region, trends are analysed in the article.

Keywords: tourism, tourist infrastructure, Volyn region.

Тыщук И.В., Полищук Л.М., Колиснык Б.И.

ТУРИСТИЧЕСКАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ: ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

В статье проанализировано современное состояние и основные тенденции развития туристической инфраструктуры Волинской области, которая служит основой для дальнейшего развития туризма в данном регионе.

Ключевые слова: туризм, туристическая инфраструктура, Волинская область.